

17 Ağustos Depreminin Düşündürdükleri

Güney Dinç

Avukat, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Hukuk Danışmanı

Konak'ta, arı peteği örneği bir işhanındaki odamdayım. Masamın üzerinde İzmir ve çevresinin fay kırığı haritası duruyor. Altıncı kattaki pencereden, Alsancak - Basmane üçgenindeki beton çatıları izliyorum. Aralarından fırlayan üç gökdelenin kendilerinden öncekileri küçümseyen bir görünümüleri var. Yalnız insanlara değil, öteki yapılara da tepeden bakıyorlar. Daha arkalarda, Bayraklı - Naldöken sırtlarına tırmanan, güneş vurdukça parıltıyan çok katlı beyaz bir duvar örülüyor.

Alışageldiğim görüntüyü, bu sabah ürküntüyle izliyorum. Korkuların kaynağı doğa değil. Doğa yasaları, aymazlığa ödün vermeden, tıkr tıkr işliyor. Bilimin, tekniğin doruklaştığı bir çağda, böylesine akıl dışı kentleşmeyi yeğleyen insanlardan korkuyorum, kendimden utanıyorum.

Kaynaklara göre, İzmir'de bilinen ilk büyük deprem İ.S. 668 yılında yaşanmış, 20.000 kişi ölmüş. O yıllarda, böylesine kalabalık kentler yoktu İzmir'de. Demek ki deprem, İonya'nın büyük bir bölümünü yerle bir etmiş.

Yaşadığım, anımsadığım son 60 yılın büyük depremlerini, belleğimi zorlamadan art arda sıralayabiliyorum. Erzincan, Iğaz, Fethiye, Varto, Çanakkale-Çan, Gediz-Kütahya-Emet, Dinar, Erzincan, Adana-Ceyhan ve 17 Ağustos...

Pencereden bir kez daha bakıyorum. Gelecekteki büyük depreme sunulan yapıları izliyorum. Belki bu yazı bitmeden, belki eli ya da yüz yıl sonra yaşanacak yeni bir sarsıntıda bilinçsizliğin yıkıntılarına dönüşecek olan beton yığınlarını görüyorum. Ve acıyorum insanlara. Ne ödünler verdiler yaşamlarından, kişiliklerini çiğnediler, oluk oluk para akıttılar, alıntı döktüler, özendiler, süslediler, yerleştiler sevimli konutlarına, kendilerinin ve henüz doğmamış torunlarının başlarına çöksün diye...

Şimdi tartışıyoruz. Yirminci yüzyılın son demlerinde yaşanan 17 Ağustos depremi bir doğal afet midir, allahın laneti mi, kurumsallığın çöküşü mü, yoksa insanı insan yapan niteliklerin yitirilmesi mi?

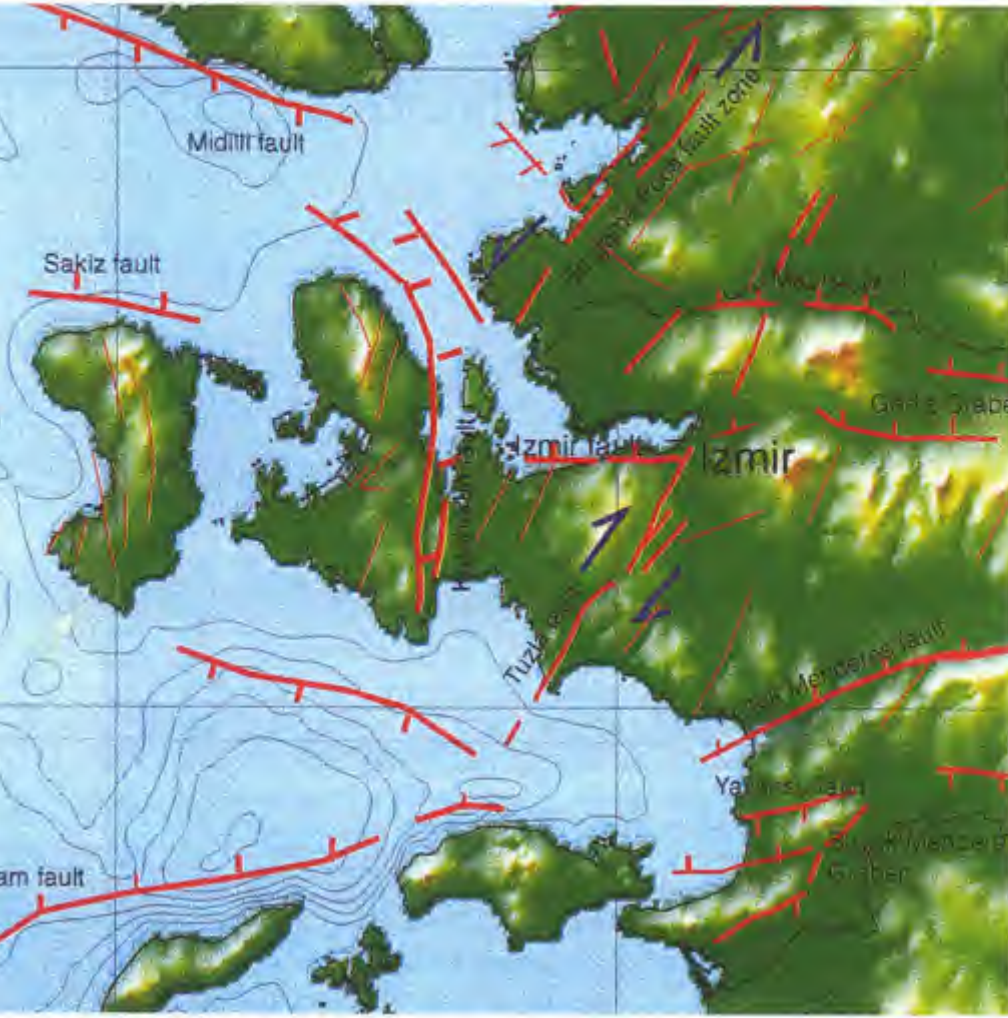
Bireylerin, hele toplumların yaşamında 45 saniyenin ne önemi var? Oysa sarsıntı

olanca gücüyle sürüyor. Sürmelidir de... Çöken yapılarla yetinmemeliyiz. Boş kafaların içinde yuvalanan ilkel bencilliğin kural tanımazlığı, devletin kanatları altında örgütlenen yağma odaklarının soygunculuğu çökene dek, bu sarsıntı sürmelidir.

Depremlerin yabancıları değiliz. Türkiye depremlerle birlikte yaşamak zorunda. Herkesin bildiği bu beylik saptama bile, içine düştüğümüz aymazlığın boyutlarını sergilemeye yeterlidir.

Deneyimlerimiz var. Böyle durumlarda neler yapıldığını biliyoruz. Olayların doğrudan sorumluluğunu taşımayan yurttaşların sırtına yüklenecek ek vergilerin yanısıra, yasaların eksikliğinden, yaptırımların yetersizliğinden söz edecekler. Bir işe yaramayacak, belki de dönem sonunda kadük olacak öneri ve tasarılar hazırlayacaklar. Yapıların denetimini ayrıcalıklı tekellere veren, doğal olaylara karşı belirgin bir yükümlülük altına girmemesine karşın kolay para kazanma alışkanlığındaki holdingle yeni servet kapıları açan "yapı sigortası" zorunluluğu getirecekler. Eğer bu girişim-

Izmir ve çevresi fay haritası

lerinde başarılı olurlarsa, herkes için yaşamı pahalılaştıracaklar ama, hiç bir soruna kalıcı çözüm getiremeyecekler.

Yasalar gerçekten yetersiz mi? Kurumlar ve kişiler, uygulamakla yükümlü oldukları yasaları biliyorlar mı?

Yapılaşma süreci, planlama ile birlikte başlıyor. Ülke düzeyindeki "konut, sanayi, tarım, turizm, ulaşım gibi yerleşme ve arazi kullanılması kararlarını belirleyen" çevre düzeni planlarını yapma ve değiştirme yetkileri, 3194 sayılı İmar Yasası'nın 5. ve 9. maddelerine göre İmar ve İskan Bakanlığının görevlerine giriyor.

Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara

Dair 7269 sayılı yasanın 2. maddesi, "... yer sarsıntısı, yer kayması, kaya düşmesi gibi afetlere uğramış veya uğrayabilir" bölgelerin saptanıp haritalara ve imar planlarına işlenmesini öngörüyor.

3621 sayılı Kıyı Yasası, "... kıyılarda ve sahil şeritlerinde planlama ve yapılanma esaslarını, doldurma ve kurutma yolu ile arazi kazanma ve kullanma..." ilkelerini belirliyor.

Her üç yasa da, başta Bayındırlık ve İskan Bakanlığı olmak üzere, kamusal organlara çeşitli görevler veriyor.

17 Ağustos depreminden sonra herkes sorumlu avına çıktı. İşin bu yönünü yargıya bırakalım. Devletin, öncelikle kendi sorumluluğunu sorgulaması gerekmiyor mu? Bilime aykırı, akıl dışı, kural tanımaz yapılaşmanın temelinde devletin kusuru ve sorumluluğu yok mu?

Ülkemizde yatay yapılaşmadan dikey yapılaşmaya geçiş, özellikle son 30-40 yılın ürünü. Depremin vurduğu yerleşimlerden bazıları çok daha yakın zamanlarda üretildi. Denizlerin, kıyıların doldurulması yoluyla arsa kazanmak ise, izlediğimiz davalarda da gördüğümüz gibi, erteleyemediğimiz tutkularımız arasında. Anlaşıyor ki,

bölge planlarında, çevre düzeni planlarında deprem olgusu, Bakanlıklar düzeyinde yeterince değerlendirilemedi. Sorumluluğu savuşturmak amacıyla konulan ve onaylanan planın bütünlüğüyle uzlaşmaz çelişki biçiminde kalan kalan plan notları ise, yerel yönetimlerce hiç umursanmadı. Ruhsat veren kamu birimlerinden arsa sahiplerine, girişimcilere kadar, yapılaşma sürecine katılan tüm kişi ve kurumların "gereksiz formaliteler" olarak niteledikleri göstermelik önlemlerde kolaylıkla anlaşılabilirdi. Ve sonuçta bugünlere gelindi...

Deprem kuşağında yaşamamıza karşın, uzun yıllar deprem olgusunu soyut bir kavram gibi algıladık. Ancak 17 Ağustos'ta yer yerinden oynadığı, kentler başımıza göçtüğü zaman, depremlerin somut olaylar olduğunu anlamaya başladık. Anladık da ne oldu?

Tüm varlıklarını apartmanlara gömen kimi dostlar, sert zeminlerde bir iki katlı yapılaşmaya gidebilecekleri güvenli yerlerin arayışına girdiler. Sanki hiç sinemaya gitmeyecekler, çarşıda pazarda dolaşmayacaklar, mahkemelere, okullara, cezaevlerine, topluma açık yapılara işleri düşmeyecekmiş gibi, bireysel kurtuluşu amaçlayan çözümlere yöneldiler.

Kamu adına neler yapıldı? Şimdilik 2.9.1999 günlü ve 23804 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tıp İmar Yönetmeliği Değişikliği" ile, yapı ruhsatı almak için yapılacak başvurulara "parselin durumunu belirleyen jeolojik raporun" eklenmesi zorunluluğu getirildi. Anlaşıyor ki diğer yönetmelikler de değiştirilerek arsaların jeolojik raporları istenecek. Hiç kuşku yok ki, bu değişim parsel ölçeğinde olumlu bir gelişmedir. Ancak deprem kuşağındaki kentlerde, fay kırığı üzerindeki yerleşimler aynı konumlarını korudukları sürece çok fazla bir yarar sağlamayacağı da kolaylıkla görülebilmektedir.

Kalıcı çözümler ise, bilimin öncülüğünde uzun soluklu çalışmalarla sağlanabilir. Yeni açılımlar için yalnız son ateşin düştüğü Kuzeydoğu Anadolu Fayı'nın değil, tüm ülkenin büyüteç altına alınması gerekiyor. Tıkabasa doldurulmuş kentlerde, üst üste yaşamak zorunda mıyız? Olası depremlere açık kentlerdeki alışageldiğimiz yapılaşmalar durdurulamaz mı? Belirlenecek güvenli bölgelerde, insanlığın ortak birikimlerinden yararlanılarak yeni semtler, giderek yeni kentler kurulamaz mı? İmar aflarının ulaşamayacağı böylesine katı bir hukuku yaratıp, ödünsüz uygulama becerisini gösterebilir miyiz?

Tüm uygarlıklar birbirinin üzerine aşılarken, hep düşünmüşümdür, insanlar neden Metropolis'i, Nation'u, görkemli Ephesos'u bırakıp başka yerlere göçtüler diye...●

